

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
"זה יוסף שהיה לך בחימה" (ד"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת נשא - חג השבועות תשפ"ג • שנה ג' - גילוי קב"ה • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

בית האוצר

מערכת אכל"פ

ואם אין לאיש גאל וגו' האשם המושב לד' לכהן מלבד איל הכפרים אשר יכפר בו עליו (ה, ה).

המקדיש קרבן ומת אינו צריך כפרה - כי מיתתו כפרתו הנה מצאתי בתוספתא בבא קמא (פ"ה ה"ט) וז"ל: דרש רבי עקיבא כשבא מזפרן, בגזול את הגר ונשבע לו, והיה עולה לירושלים ומעותיו ואשכמו בידו, ומת בדרך, הכסף ינתן לבניו, ואשם ירעה עד שישתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה, שנאמר 'מלבד איל הכפרים אשר יכפר בו עליו' - מי שצריך כפרה, יצא זה שאין צריך כפרה, עכ"ל.

והנה מפורש בתוספתא זאת, דהא דאין כפרה למת (עיין זבחים טז), היינו משום דלאחר מיתה אין צריך כפרה עוד, ושאין הטעם כמו שדננו לומר (בית האוצר שם ד"ה ותנה) דהוא משום ד'אדם' כתיב ביה בכולהו קרבנות (ויקרא א, ב), ומת לאו 'אדם' מיקרי (עיין כריתות ו).

ואולם עדיין אין מבואר מפני מה אין צריך כפרה, אם הטעם מפאת דכפר כיפר לו צער המיתה או ענין הסילוק מן העולם, או הטעם מפאת דהכפרה עניינה רק להציל מיסורי עולם הזה, ומת אין צריך לכפרה זאת, ולא שייכה ביה.^א

ואולם שבת וראיתי כי כדברי התוספתא הנ"ל איתא גם כן בספרי נשא (פיסקא ד"ה מלבד) על הכתוב 'מלבד איל הכפרים אשר יכפר בו עליו', ושם נאמר בזה הלשון: את שצריך כפרה, יצא מת שכפרה לו נפשו, עכ"ל הספרי. והנה מפורש בספרי הטעם הראשון הנ"ל, ותו לא מידי.

גבורות שמונים

את יב

והביא האיש את אשתו וגו' והביא את קרְבְּנָה עֲלֶיהָ וגו' מנחת זברון מזבחת עֶזְרָא (ה, טו).

הסוטה אינה בעלים לפגל שאין מנחתה לכפרה אלא לפרוענות

שמעתי מקשים^ב, לרבי אלעזר ברבי יוסי דסבירא ליה בזבחים (מז). דבעלים מפגלין (בעבודת הכהן, אם קיבל הכהן בשתיקה וחישבו הבעלים עליה על פיגול, הוי פיגול, רש"י), אם כן הרי כל סוטה היתה יכולה לפגל מנחתה, ושוב לא תובדק.

ויש לומר לפי מה שכתבתי כבר (גבורות שמונים א ג ד"ה ע"ל), דהא דבעלים מפגלין - על כרחך לומר דמפאת

בית האוצר

מערכת אכל"פ

כל ימי נדר נדרו וגו' עד מלאת הימים אשר ייזר לד' קדש יהיה וגו' (ה, ה).

לדעת בר פדא נזירות כ"ט יום - מפאת ההתכללות אחד אין נחשב חסרון - כן דייקתי באתון דאורייתא (כלל כב פיסקא ג' י"ז), מהא דפריה ורביה בפרק קמא דקידושין (לד): למצות עשה שלא הזמן גרמא, ואמאי, הא אין נוהגת ביום הכיפורים - לדיעות הסוברים דחמשה עינים דאורייתא (שאלתות שאלתא קסו; רמב"ם הלכות שביתת עשור פ"א ה"ה). ועל כרחך, דכיון דנוהג כל השנה מלבד יום אחד, לא חשיב חסרון, וחשיב שפיר מצוה הנוהגת כל השנה.

ועינין דאחד אין נחשב חסרון, יש לומר, דהוא מפאת חשבון ה'כולל' אשר לבעלי הרמז, דהתכללות הפרטים נחשב גם כן לדבר אחד.^א

ועינין עוד ש"ס נזיר (ה), דרב מתנא סבירא ליה דסתם נזירות שלשים יום, משום דכתיב 'קדוש יהיה', 'יהיה' בגימטריא שלשים. ובר פדא סבירא ליה, דסתם נזירות כ"ט יום, כנגד 'נזיר' 'נזיר' האמורים בתורה שלשים חסר אחת, עינין שם. ולפי דרכנו יש לומר גם כן, דלתרוייהו ענין הנזירות מוחיב וראוי לו מנין שלשים יום, אלא דלבר פדא אחד אין נחשב חסרון, דנשלם על ידי ההתכללות, ויש גם לכ"ט ענין השלשים, על ידי התכללות הימים, דנחשב גם כן אחד. ולרב מתנא בעינין שלשים בפועל, ואין מועיל השלמת ההתכללות, אבל זה שפיר סבירא להו לתרוייהו - דענין הנזירות ראוי לו מנין שלשים יום, ובאתי רק להעיר.

בית האוצר

מערכת אכל"פ

ולקח הכהן וגו' וחלת מצה אחת מן הסל וגו' (ו, ט).

חלה פרוסה אינה קרויה 'אחת' שני חצאי דבר אי קרוים דבר. עינין סיפרי נשא (פיסקא לו), 'וחלת מצה אחת' - אם נפרס או נחסר פסולה. ונראה, דמתניבת 'אחת' קדריש, דאם לא כן הוה ליה למימר 'וחלת מצה' - אם נפרס כו' פסולה, ועל כרחך דמתניבת 'אחת' הוא דקדריש, והיינו על כרחך משום דתיבת 'חלת' אין מומטע נפרס, הרי דחלה פרוסה גם כן קרויה 'חלה', ורק 'אחת' הוא דלא קרויה.^א

מה דקני ליה לכפרה הוא דחשוב בעלים (עינין חולין מז), כיון דיש לו בו תועלת וזכות הכפרה, דאילו קניין עצמותי הא אין לו בו כלל, שהרי הוא של גבוה. ולפי זה נראה פשוט, לפי המבואר בספרי נשא (פיסקא ח), 'מנחת זכרון' - שומע אני זכות וחובה, תלמוד לומר 'מזכרת עון', כל הזכרונות שבתורה לטובה וזו לפרועניות, דברי רבי טרפון כו', עכ"ל, וכן הוא בירושלמי סוטה (פ"ג ה"ד), ואם כן יש לומר, דרבי אלעזר בן יעקב דזבחים הנ"ל סבירא ליה כרבי טרפון הנ"ל, ואם כן כיון דהמנחה באה רק לפרוענותה לבד ולא לזכותה, נמצא שאינה בעלים כלל ושפיר לא מצי מפגלה.^א

בית האוצר

מערכת אכל"פ

והקמיד הכהן את האשה לפני ד' ופרע את ראש האשה וגו' (ה, ט).

טעם שאין ראה לכיסוי ראש לבנות ישראל מתמר עינין ספרי נשא (פיסקא י"ד ופרע), על הכתוב 'ופרע את ראש האשה', וז"ל: לימד על בנות ישראל שהן מכסות ראשיהם, ואף על פי שאין ראה לדבר - זכר לדבר, 'ותקח תמר אפר על ראשה' (שמואל ב ג, ט), עכ"ל.

וצריך לדעת מדוע לא הוי ראה. ואין לומר דראה לא הוי, משום דהוא דברי קבלה^א, דשם הרי הוא רק גילוי מילתא בעלמא דבנות ישראל מכסות ראשיהן. וצריך לומר דלא הוי ראה, משום דמשם אין ללמוד רק שעושות כן, ושהמנהג לעשות כן, אבל לא שיש איסור בדבר, ונבלמד מקרא ד'ופרע', וכדאמר לימד על בנות ישראל וכו'. ובכתובות (עב), 'ופרע' וגו' - אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש.

ויש לומר עוד דלא הוי ראה, משום דפשטא דקרא משמע אפר ממש, ומשום צער עשתה כן, ורק דרך דרש הוא שדורש הספרי דהכוונה אסנדר, וכדמצינו לסודר שקרוי 'אפר' במלכים (א כ, לה) 'ויתחפש פֶּאֶפֶר', וברש"י: תרגמו יונתן 'במעפרא' - הוא סודר, עכ"ל. ובלשון הגמרא שבת (ט), משיערה מעפרותו הימנו. וזבחים (צד), לא שנו אלא שלא שיער בה כד' מעפרות, וכנהנה רבות (ראה שבת קכ; חגיגה כ; חולין קכג). והכא נמי פירש הספרי הך 'ותקח אפר על ראשה', שכיסתה ראשה בסודר.

ועוד יש לומר דליכא ראה, משום דגם עטיפת הסודר יש לומר שעשתה משום צער ונוויל על שקרה לה כזאת, ואין להאריך.

(ז) כפשטות הפסוק, עינין שם.
(ח) הכוונה שה'כולל' של כל המספר יחד, נחשב גם הוא למספר אחד ונוסף על המספר הכללי, כמקובל אצל מחשבי גימטריאות. ראה בני יששכר חודש סיון מאמר ב אות יג: "שכן הוא רגילות המקובלים בחושבם גימטריאות, כאשר נחסר אחד מהחשבון מוסיפין הכולל, והוא נרמז בתורה בדברי יעקב (בראשית מז, ה) אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהו"ל, ראובן" שמעון" בגימטריא אפרים" מנשה" בהוסיף הכולל...".
(ט) וראה עוד שם ראיות רבות אם שני חצאי דבר נקראים 'דבר', וכאן הובא השייך לפרשתינו.

(א) דכיון שמקריבים תחילה את מנחת הסוטה ואחר כך משקים אותה, כדסבירא להו לרבי עקיבא ולרבי שמעון בסוטה ט"ז-י"ט, שם וכל זמן שלא קרב המנחה אין המים בודקים אותה, כדאיתא שם כ, אם כן אם תפגל את מנחתה אזי אין המים בודקים אותה.
(ב) וראה עוד בגילויין כג עמוד ב יישובים נוספים.
(ג) 'וברש"י (פסחים י"ד זכר), וז"ל: וראה ממש ליתא, אלא אסמכתא בעלמא, דדברי תורה מדברי קבלה נינהו, עכ"ל, בית האוצר שם ד"ה אף.
(ד) רק גילוי מילתא בעלמא - דילפינן דברי תורה מדברי קבלה, כמבואר בבבא קמא (א), שם ד"ה וע"ע.

(א) המשך לשונו: "והן הן שני הטעמים שהבאנו לעיל (שם ד"ה שוב) מן הספר חסידים ז"ל (סימן קט) וז"ל הספר חסידים שם: "...הטאת שמתו בעליה מתה (ויפאג), מפני כי קרבן חטאת להגן מן היסורים וכבר מת. ועוד, מיתה מכפרת (שם פה)".
(ב) קושיא מפורסמת זו הובאה בשו"ת חמד מערכת מ כלל יז בשם הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל, והאריך שם בזה. וראה עוד שו"ת דברי חיים או"ח ח"ב סימן טז; שו"ת אבני נזר אה"ע סימן רלד; שו"ת אחיעזר ח"ד סימן צד; שו"ת דובב מיישרים ח"ג סימן קכח אות ב, תשובת אחיזי הגאון בעל חזון נחום ז"ל, ועל קושיא זו סובב הולך כל ספרו של רבינו 'גבורות שמונים' ליישבה בשמונים אופנים.

פנינים ממשנת רבינו ז"ע על חג השבועות

מתוך: אוצרות יוסף דרשות ~

יכול לבוא למיצוע כמבואר בשמונה פרקים להרמב"ם (פרק ד), ועל כן ביציאה ממצרים - חומרי"ם (עין גבורות השם פרק ד"ה ועוד) - הוצרכו לנטות לצד הפרישות לגמרי, זיכור ימי הספירה, ובמתן תורה בשבועות קיבלו דרך המיצוע, שגם הגופניות יהיה בו עבודת השם יתברך - אברהם השלים עמו כמבואר בירושלמי ברכות (פ"ט ה"ה).¹

והגוף הוא קליפה והנפש פרי, עיין משנה נדה (סב) - לעיסת גריסין כו' חלוקת נפש. הדפנים של הפרי נקרא 'נפש', ועל כן חלוקת הפרי מן הקליפה נקרא 'חלוקת נפש', עיין שם היטב. ועל כן לפי גמרא מנחות (ע:), חטה אפילו אינה קלופה, מצטרפת גם הקליפה לכביצה לעניין טומאה, דגם הקליפה ראוי לאכילה, מה שאין כן שעורה, קלופה מצטרפת שאינה קלופה אינה מצטרפת, דבשעורה אין הקליפה ראוי לאכילה, עיין שם היטב. ולכן העומר - התחלת הספירה, המשכת זיכור וסילוק הגופניות דימי הספירה, לכן הוא שעורים דמסלקין ומשליכין הקליפה דאינו ראוי לאכילה, ומה שאין כן שתי הלחם דעצרת - מתן תורה, דדרך התורה לחבר גם הגוף לעבודת השם יתברך, לכן בא מן החטים דגם הקליפה נאכלת, ודו"ק היטיב מאוד.¹

חג השבועות - עניין ייחוס הכל אליו יתברך

יום השבועות (עיין זוה"ק אמור צו; דרשות מהר"ל דרוש על התורה ד"ה ומפני) עניינו עניין היובל (עיין זוה"ק שם), דכמו שציוותה תורה (ראה ויקרא כג, טו-טז) לספור שבעה שבועות של שבעה ימים - דמצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי (מנחות טו) - ואחרים הוא השבועות, כך ציוותה לספור שבע שבועות של שבע שנים ואחרים הוא היובל (ראה שם טו, ח-י), ועל כן עניין השבועות ממש כעניין היובל, אלא דכאן המניין בימים, ושם עניין המניין ההוא עצמו בשנים. וכן מבואר להדיא בסיפרא (פרשת אמור פרק יב ברייתא ה) דשבועות הוא כיובל, עיין שם.

ועניין היובל - שמחזיר הקרקעות לבעליהם (ראה ויקרא שם, יג: ג) - הוא עניין ייחוס הכל אליו יתברך, וכמו שנאמר (שם שם, כג) 'והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ' (עיין חינוך מצוה של ד"ה משרשי), ואף שניתן להאדם, מכל מקום לא ניתן לו שיהיה שלו לגמרי - שיוכל למכור לאחור אלעולם, אך הוא עדיין של השם יתברך. וכן חזרת העבדים לעצמן כיובל (ראה שם שם, פ-מא) הוא גם כן להורות כי האדם הוא של השם יתברך (ראה שם שם, נה), ואף שיוכל למכור עצמו לשנים, אבל לא אלעולם (עיין קידושין יד-טו), דדבר זה היה נחשב שהוא כבר לגמרי של עצמו - אם היה יכול למכור עצמו על תמידיות, ודו"ק. ועל כן יום השבועות דעניינו כעניין היובל, עניינו גם כן דבר זה - ייחוס הכל אליו יתברך.

אפילו הנברא היותר פחות חוזר ונמשך אל השי"ת

ועוד מובן על דרך זה, כי ייחוס הכל אליו יתברך הוא גם כן מפאת החזרה אל ההתחלה והשורש, כי הוא יתברך התחלת ושורש הכל, ועל כן הכל חוזר אליו, וזה עניין ייחוס הכל אליו יתברך - מפאת שחוזר אליו. כי אף שנבראו הנבראים ונתרחקו מעלה לעלול עד שנברא העולם הזה הגשמי והירוד (עיין שער ההקדמות עמוד טז ד"ה והנב), מכל מקום לא ניתקה הבריאה מננו ובעלול האחרון והיותר פחות, ומפאת היות הבריאה חוזרת ונמשכת לשורש והתחלה עדיין - היינו אליו יתברך, לכן זהו דפוקה בו וייחוסה אליו יתברך.

ועל כן היובל דענינו חזרת הדברים לשורשן והתחלתן - 'ושבתם איש אל אחוזותו ואיש אל משפחתו תשובו' (ויקרא כה, י; עיין רמב"ן שם ד"ה ועל), לכן בו הוא גם כן עניין ייחוס הכל אליו יתברך, וכן יום השבועות דענינו כיובל וכנ"ל.

אוצרות יוסף דרוש ד פיסקא ל-לא), ואחדות הוא טהרה (ראה שם פיסקא ג), ולכן אין מקבל טומאה, וכך התורה ג"כ כן, וכמו שכתבתי כבר מזה במקום אחר. ולכן נמשלו אהלים לנחלים (ראה במדבר כד, ו) המעלים את האדם מטומאה לטהרה - גמרא ברכות (טז). וזהו גם כן ברמב"ם הלכות ספר תורה (פ"ה ה"ח) דאפילו נדה וטמא מותרים לאחוז בספר תורה, דאין דברי תורה מקבלים טומאה, עיין שם. ועל כן במתן תורה דענינה אחדות - זכרות, הוצרכו כולם לפרוש מאשה (ראה שמות ט, טו).

והתורה היא מדריגה היותר עליונה, דהיא מדריגה החמישית בנפש (עיין זוה"ק מפתחים צד; שער הגלגלים הקדמה א ד"ה עד כי כמו: של"ה פרשת בראשית אות ח) דלה חמשה שמות (עיין דברי ב, ב; לו; זוה"ק תרומה רע"מ קנח) - נפש רוח נשמה חיה יחידה, ו'יחידה' היא היותר פנימית ועליונה, ונגדה פרה אדומה גם כן חמישי שבמדריגות - חולין, מעשר, תרומה, קודש, חטאת (עיין חגיגה יח); ועל כן מתן תורה מתאים עם פרה אדומה, ולכן כמו שטבול יום כשר בפרה (יומא ב), כך ניתנה תורה לטבולי יום (שבת פו); ונמצא דתורה היא נגד 'יחידה' - אחדות. ולכן גם כן בשעת מתן תורה - 'יחון שם ישראל' (שם יט, ב), כאיש אחד בלב אחד (עיין מכלתא פרשת יתרו מסכת דבחדש פרשה א ד"ה יחון; רש"י שם ד"ה יחון), ודו"ק.

שתי הלחם באים מן החטים הרומזים לדרך המיצוע

הטעם שעומר בא מן השעורים (עיין מנחות סח); ושתי הלחם מן החטים (ראה שמות לד, כב) [אף שהם קרבן אחד - להתיר חדש במדינה ובמקדש (מנחות סט)], יש לומר, על פי מה שכתבתי במקום אחר דביציאה ממצרים - שטופי זימה (עיין יבמות צח), וקיבלו פחיתות מהם, הוצרכו לנטות לצד הפרישות ביותר - סילוק הגופניות, וזהו קרבן העומר, וממנו ספירת שבעה שבועות (ראה דברים טז, ט) כמו שבעה נקיים (ראה ויקרא טו, כה; עיין זוה"ק אמור צו); - פרישה מחומריות לגמרי, מה שאין כן מתן תורה, דהתורה הוא דרך המיצוע, ורק מי שהיה כבר דבק בחומריות צריך תורה נטיה לפרישות ביותר, ואחר כך

(עיין בן פורת יוסף ליקוטים ד"ה פד; עמוד העבודה ליקוטי אמרים אות כח) בשם יעב"ץ הקדמון (אבות פ"ד מ"א ד"ה בן זומא; שם מ"ב ד"ה וע"ד) דאלו ואלו דברי אלקים חיים הם, ומר אמר חדא ומר אמר חדא, ואין כאן מחלוקת לפי האמת. וזה כי התורה כולה מפאת היותה דבר, על כן כמו שהוא יתברך אחד הפשוט בתכלית הפשיטות (עיין רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"א ה"ז) כן התורה כולה היא אחדות אחד (עיין גור אריה פרשת יתרו כ א את ג), וכל דבר אשר הוא אחד האמת - איינו מתחלק לחלקים, כי אשר הוא מתחלק לחלקים כבר בו שניות וריבוי כפי מספר חלקיו. ועל כן כיון שהתורה היא אחדות אחד ואינה מתחלקת לחלקים, על כן האוחז במקצת הנה הוא אוזח בכל, ולהיפוך גם כן - הדוחה את המקצת הנה הוא דוחה את הכל, כיון שכולה אחדות אחד, ואין המקצת - הנאחז או הנדחה - חלק ממנה, רק כולה אחדות אחד הוא.²

ד) שם בפיסקא נו, כתב רבינו: "... האדם עיקר הבריאה (עיין סנהדרין קח), ונקבתו שניה לו - שניות, לא טוב היות האדם לבדו - יחיד קח, אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית ב ח), ובבראשית רבה (עיין פרקי דרבי אליעזר פרק י) - שנבראת נקבת האדם, דאם לא כן היה יחיד בתחתונים ויחשבו שהוא אלו"ק, עיין שם, והיינו דהאדם הוא יחיד ונקבתו שניות, ואם זכה, מתאחדת עמו - 'עזר', לא זכה - 'כנגדו' (עיין יבמות סג), ונשאר חלילה שניות.³

ה) כוננת רבינו למה שביאר באוצרות יוסף דרוש ד פיסקא עו: "אברהם דמדתו חסד - איחוד הנפרדים (ראה שם פיסקא ט), לכן השלים עם היצר הרע". ואף במתן תורה יש איחוד הגופניות ועבודת השם יתברך.

ו) וראה עוד גליון עו עמוד ג, לביאור נוסף מדוע שתי הלחם באות מחטים.

יום טוב של עצרת מורה על אחדות

בגמרא בבא בתרא (קמז), שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו, אל תהיו במחלוקת, ואל תמרדו במלכות בית דוד, ויום טוב של עצרת ברור - זרעו חטים. והיינו דכל השלשה דברים עניינם אחדות. אל תהיו במחלוקת, דהוא פירוד ושניות, רק להיות באחדות. ואל תמרדו במלכות, דהמלכות מאחדת וכמו שכתבתי כבר (אוצרות יוסף דרוש ד פיסקא מו; קיג).²

ויים טוב של עצרת שניתנה תורה דעניינה אחדות, ולכן שתי הלחם דעצרת הם של חטים (ראה שמות לד, כב), דחטה מין הראשון דשבעת המינים (דברים ה, ח) עניינה אחדות, והראשון הוא אחד, ומה שאין כן העומר דעניינו לאחד השניות (ראה אוצרות יוסף שם פיסקא ג), לכן הוא שעורים מין השני (דברים סט) - שניות, וכמו שכתבתי כבר (שם פיסקא טז). ועל כן יום טוב של עצרת ברור מורה על אחדות, ועל כן זרעו חטים דעניינם גם כן אחדות.

וזהו 'השם גבולך שלום' (תהלים קמז, יד) - אחדות, בא מזה - 'חלב חטים ישיבעך' (שם). ולכן נמשלת התורה לחטים - הכל צריכין למרי חטיא (ברכות סד), ובסנהדרין (לז), 'בטנן ערמת חטים' (שיר השירים ז, ג) נדרש על הסנהדרין שמהם תורה יוצאת, עיין שם. ושעורים הוא שניות, לכן הוא מלשון 'שער' (עיין פרי עץ חיים שער ספירת העומר פרק ד"ה והנה ז"ס), דשערות הם מותרות ושניות כמו שכתבתי כבר (שם פיסקא מח).³

תורה עניינה אחדות - וכך ניתנה

תורה עניינה אחדות, דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום' (משלי ג, יז) - היינו איחוד. ונקראת התורה 'שלום', כמבואר בברכות (ח) על הכתוב (תהלים נה, ט) 'פרה בשלום נפשי' - כל העוסק בתורה כו', עיין שם. וכן אמרו (ברכות סד), תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. ועל כן דברי תורה אין מקבלים טומאה, 'הלא כה דברי כאש' (ירמיה כג, כט) - מה שאינה מקבלת טומאה כו' (ברכות כב), והכוונה אאש שלמעלה - אש המזבח (עיין יומא כא); דמאחד (ראה

א) 'שניות' היא הגדרה על עניינים שנופל בהם ריבוי והתחלוקת, ועל דברים שהם היפוך מאחדות הבורא - שהוא אחד' (ראה ציונים לתורה כלל לח פד מו. ד"ה יש בזה, שהארץ רבינו: כי מציאות הקדושה - מציאות אחת היא בכל מקומותיה, ואין בה ענין חלוקה וריבוי כלל. ועיין עוד שם דחמאת אות ב פיסקא א, שכתב נתן דבריו: 'שהוא יתברך אחד הפשוט בתכלית הפשיטות... וכל דבר אשר הוא אחד האמת אינו מתחלק לחלקים. כי אשר הוא מתחלק לחלקים כבר יש בו שניות וריבוי כפי מספר חלקיו'. וראה מה שצוין עוד בתפארת יוסף פרשת שמות עמוד יד הערה מו).

ב) וז"ל שם: "... כלי מלכות הוא אחדות, כי המלך הוא מאחד האומה כמבואר בכמה דוכתי (עיין ספרי המצות לרמב"ם עשה קעג; גור אריה פרשת פתח טו, טו אות יא ד"ה אמנם)."

ג) שם בדרוש ד פיסקא קטו, כתב רבינו: "מה שכתבתי דתורה הוא אחדות, עיין מהר"ל בנתיב התורה פרק ו' ד"ה עוד אמרו שם, עיין שם היטב כל הדיבור". וז"ל המהר"ל שם: "אמר רבי שמעון בן לקיש, שני תלמידי חכמים הנוחים זה את זה בהלכה, הקב"ה מקשיב להם, שנאמר (מלאכי ג, ט) 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו', אין דבור' אלא נחת, שנאמר (תהלים מז, ד) 'דבר עמים תחתינו... ואמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש, שני תלמידי חכמים המקשיבים זה את זה בהלכה, הקב"ה שומע לקולם, שיאמר (שיר השירים ח, ט) 'היושב בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני'. ואם אין עושים כן, גורמים לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר (שם פסוק יד) 'ברח דוד' וגו' (שבת סט)... כאשר הם נוחים זה לזה בתורה ומקשיבים זה לזה בתורה, הם נעשים אחד לגמרי על ידי התורה, שהיא אחת. וכאשר אינם מקשיבים זה לזה להיות מתחברין ביחד, וכאילו היה חס ושלום חלוק בתורה, לכן השכינה מסתלק מישראל. כי אין השכינה עם ישראל רק בבבילי כי נתן להם תורה שהיא אחת, לכן הקב"ה שהוא אחד, הוא עם ישראל".

וראה עוד שם דנמתא (אתה ד פיסקא ד): 'וזהנה מבואר בספרים

ואסמכוה אקרא - דכתיב (דברים ה, י) 'ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלקיך על הארץ הטובה', כמאן דלא בריך דמי, עכ"ל.

ואסמכתא זו שהביא על הזכרת שבת בברכת המזון מקרא ד'על הארץ הטובה' לא ידעתי לא מקורה ולא פירושה. ועל כל פנים נראה מאסמכתא זאת, דקרינן לשבת 'ארץ' וכמובן, וזה סעד למה שכתבתי בכתבי **אגדה שלי** דשבת וארץ ישראל יש להם התייחסות והתאמות זה לזה, ו**בחכמת האמת** (עיין תיקון"ז תיקון ה קמא:: מגלה עמוקות פרשת ואתחנן אופן קמג) הדברים נודעים ביותר.

והיינו טעמא דהותר שבות דאמירה לעכו"ם משום יישוב ארץ ישראל - בגיטין (ה), והיינו, דיישוב ארץ ישראל דעניינו עניין השבת - הוא משלים החילול והחסרון שנחסר בהשבות דאמירה לעכו"ם.

בדבר שאינו לא חובה ולא זכות - אין 'זכין'

בגיטין (יא): במשנה, האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי, אם רצה לחזור - בשניהן יחזור, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, בגיטי נשים, אבל לא בשחרורי עבדים, לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו.

אין להקשות דיוקא דרישא אדסיפא - לעניין דבר שאינו לא זכות ולא חוב, דתנא קושטא דמילתא נקט, דבעבד הוא זכות, ובאשה לא לבד שאינו זכות - רק גם חוב, אבל וודאי דאפילו דבר שאינו חוב, כל שאינו זכות - אי אפשר לעשות עבור אחר שלא מדעתו, דמי שם העושה לשלוחו - אם אין לו תועלת בדבר. ועיין שו"ת **נודע ביהודה** חלק אבן העזר (קמא סימן ע ד"ה ומה)².

מוכח שאכילת האשה תרומה - מפאת אישות

אכילת תרומה דזרה אשת כהן (ראה ויקרא כב, יא; יבמות סו), יש להסתפק אם הוא בתורת קנין, מפאת היותה קניינו של כהן - כעבדו, או הוא מטעם אישות, רצה לומר מפאת היותה אשתו ומחוברת עמו חיבור של אישות, ויש בה ענין כהונה מיה מוכח האישות, לא מפאת היותה קניינו.

ולכאורה מהא דאמרינן ביבמות (סג), מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה, שנאמר (שם) 'וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו', מוכח דאשה ועבד דין אחד להם, וגם אשה רק בתורת קנינו של כהן אוכלת כעבד, וכמובן.

ואולם מדברי המשנה גיטין (יא): אמר להם, הרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה - כשם שהוא פוסל את אשתו. אמרו לו, מפני שהוא קניינו. **ובפירוש המשנה** להרמב"ם (שם ד"ה ומה), דהשיבו, דאכילת העבד איננה מעלה בו, דהוא רק מפאת היותו קניינו של כהן, וכבהמת כהן דאוכלת תרומה (ראה תרומות פ"א מ"ט). ואם כן מדאמר 'והרי הוא פוסל את עבדו כו' כשם שפוסל את אשתו', מוכח דבאשתו אודיי אודי ליה רבנן דחשוב הפסול חוב, ורק אעבד השיבו דלא דמי עבד לאשה, דשאני עבד שהוא קניינו. ואם כן מוכח דזה כוננת תשובת החכמים, דאשה האוכלת - אכילתה מפאת אישות, ואשתו כגופו (ברכות כד), ויש בה ענין כהונה מיה מוכח האישות, ועל כן אכילתה מעלה לה והוי מצוה, ועל כן שפיר הפסול מתרומה חשוב חוב. מה שאין כן עבד אוכל רק מפאת היותו קניינו, והוא רק כבהמת כהן האוכלת תרומה, ועל כן אין האכילה מעלה בו, ואין הפסול חוב. ואם כן מוכח מכאן דאכילת האשה שפיר מפאת אישות, לא מפאת קנין כעבד.

הוכחה שנדה נקראת 'ערוה'

עיין בירושלמי שבת (פ"ז ה"ב) דפריך התם, דלמה יצאת נדה מכלל עריות לכתוב בה דין הערואה, הא מצינן למילפה משאר עריות. ומשני, שלא תאמר הואיל ואין חייבין עליה אלא משום טומאה, לא נעשה בה את המערה כגומר, עכ"ל. והקרבן עדה שם גרס, 'שלא תאמר הואיל ואין חייבין עליה משום טומאה' וכו', ופירש וז"ל: הואיל ואין חייבין על הנדה משום טומאה, פירוש, משום ערוה, אלא משום נדה, הילכך הוה אמינא דלא ילפינן לה משאר עריות, ומשום הכי איצטריך למיכתב גבי נדה, עכ"ל.

וכונתו נראה, דערוה - קרי לה בירושלמי 'טומאה', על דרך המבואר בש"ס יידן - יבמות (יא), צרת סוטה אסורה, מאי טעמא, 'טומאה' כתיב בה (במדבר ה, ג) כעריות (ראה ויקרא יח, כד), עיין שם. ולפי דבריו יש גם כן חידוש בירושלמי הנ"ל, דנדה לא מיקרי 'ערוה', רק איסור גרידא. ונפקא מינה לענין יהרג ואל יעבור (עיין פסחים כה), ולענין אין דבר שבערוה פחות משנים (יבמות פת).³

ויש להעיר בזה מש"ס גיטין (ג), כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו, לוסף הוא בא לידי שלש עבירות, גילוי עריות ושפיכות דמים וחילול שבת. ופירש רש"י (ד"ה גילוי עריות): כשמגיע זמן טבילתה בעת צינה, והיא יריאה לומר לא טבלתי ומשמשתו נדה, עכ"ל. ומוכח דנדה מיקרי ערוה, מדקרי ליה השי"ס 'גילוי עריות'.

עני הנותן צדקה - ס' ע' נהפך לו מ'סימני עניות' ל'סמוך עניים'

בגמרא גיטין (ג), 'ועניתך' (נחום א, יב), אמר מר זוטרא, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה - יעשה צדקה. 'לא אענך עוד' (שם), תני רב יוסף, שוב אין מראין לו סימני עניות.

אינו מובן כלל, דהוה ליה למימר שוב אין מראין לו עניות. ונראה, דכל דבר יש לו שורש בכ"ב אותיות התורה, כנודע **מספר יצירה** (פ"ב משנה א-ה) ומכמה דוכתי (עיין שערי אורה ווארא תרמג שע"ה סט; פרדס רמונים שע"ה כז פרק א). והנה בש"ס שבת (קד), ס' ע' - סמוך עניים. לישנא אחרינא, סימנים עשה כו'. ומבואר דעניות שורשו באות עי"ן, אלא דרפואה קודמת למכה, דאות סמ"ך הקודמת לה מורה סמיכה, והם יחד סמוך עניים, ואם כן ראוי שלא יושהה ויתקיים עניות באדם, רק יהיה לו סמיכה משמים להצילו מעניותו. רק חלילה כשנגזר עניות על אדם, אז האות סמ"ך נדרשת כלשון השני - 'סימני'ם, ואז נדרשים הסמ"ך עי"ן יחד 'סימני עניות', ודו"ק.

ועל כן כאשר העני עצמו נותן צדקה וסמוך עניים בצדקתו, אז מדה כנגד מדה נסתלק גם בשמים דרש 'סימני'ם' דאות סמ"ך, ונהפך לְהַיָּרֵשׁ כלשון ראשון - 'סמוך', להיות יחד 'סמוך עניים', וסומכין אותו מן השמים וניצל מעניותו. וזהו שוב אין מראין לו 'סימני עניות', היינו דשוב אין צירוף הס' ע' סימני עניות, רק הצירוף סמוך עניים, כי כן המשיר בתתו צדקה וְסָמְכוּ עניים, ונסמך מן השמים וניצל מעניותו, ודו"ק היטיב כי נכון מאוד בסיעתא דשמיא.

יישוב ארץ ישראל משלים חסרון השבת שנחסר באמירה לעכו"ם

בשאלות פרשת יתרו (שאלתא נד ד"ה ברם הב') וז"ל: ברם צריך, טעה ולא הזכיר של שבת ויום טוב, חוזר לראש או לא, מי אמרינן כיון דברין ברכת המזון יצא ידי חובתו, ואי הדר מברך הוי ברכה שאינה צריכה. או דילמא, כיון דתיקונה רבנן

ראיתי מי שהעיר: "וראה גילויני השי"ם גיטין שם בתוספות ד"ה הוי".

(ב) שכתב גם כן בתוך דבריו: "ואף שאינו חוב כיון שכבר אבדה כל זכות שיש לה על בעלה, מכל מקום אינו גם כן זכות, ולא אמרו אלא 'זכין' לאדם שלא בפניו".

(א) **המשך לשונו:** "וכבר דיברו האחרונים (שורית פני יהושע ח"ב אה"ע סימן מד ד"ה תשובה; שרת נודע ביהודה אה"ע קמא סימן נה ד"ה שניית מספק זה, והעירו מתוספות גיטין (ב ד"ה הוי) דמוכח מדבריהם דנדה לא חשיב דבר שבערוה, ומדברי **הבית יוסף** יורה דעה (סימן קצה סעף ז) דמבואר שם להיפוך, דחשיבא ערוה לענין יהרג ואל יעבור, עיין שם היטב. אולם מדברי הירושלמי הנ"ל לפי פירוש הקרבן עדה הנ"ל, לא

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com